

ДО ПИТАННЯ ПРО НАДЗВИЧАЙНО-ПРАВОВІ РЕЖИМИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

ТАЛАЛАЙ Дмитро Володимирович - кандидат юридичних наук,
докторант Національної академії СБ України

УДК 351.746.1:342.77

В науковій статті аналізується розвиток наукової думки стосовно проблематики надзвичайних правових режимів. Розглянуто їх структуру та окремі аспекти класифікації.

Ключові слова: надзвичайний, правовий режим, національна безпека, структура, класифікація.

Постановка проблеми

Захист життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, як об'єктів національної безпеки, знаходиться у центрі уваги більшості країн світу. Відповідно, збільшення кількості збройних конфліктів та війн різної інтенсивності у багатьох регіонах світу, постійне зростання світових запасів засобів збройної боротьби та масового знищення, вичерпування природних енергетичних ресурсів тощо спричиняє об'єктивну зацікавленість у дослідженні та вивченні проблем національної безпеки як у світі, так і в Україні.

Протидія загрозам державному суверенітету та створення умов задля відновлення територіальної цілісності України сьогодні постають одними з найважливіших завдань національної безпеки України. Втім, нормативно-правові акти, якими врегульовано цю сферу суспільних відносин, вимагають врахування існуючого характеру загроз національним інтересам та адаптації до їх особливостей.

Існуючі ризики та загрози визначають нові аспекти забезпечення національної

безпеки, адже стан захищеності національних інтересів і національних цінностей перебувають під впливом достатньо гострого становища України, коли держава фактично втягнута у збройний конфлікт, а частина її території окупована.

За таких умов особливої актуальності набувають питання дослідження феномену надзвичайних правових режимів у контексті забезпечення національної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематиці правових режимів були присвячені наукові праці С.С. Алексєєва, Ю.П. Битяк, В.Б. Ісакова, Н.І. Матузова, А.В. Малько, І.С. Розанова, Д.М. Бахраха, Л.В. Крупа, Є.Б. Кубко, С.О. Кузніченко, Ю.А. Тихомирова, Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова, І.С. Розанова, О.П. Альохіна, О.О. Кармолицького, А.С. Спаського, Ю.А. Тихомирова та багатьох інших. Наукові доробки вищезгаданих вчених містять змістовні підсумки спостережень, що закладають достатнє підґрунтя для подальших наукових досліджень у цій сфері, проте проблема інституту надзвичайних правових режимів у контексті забезпечення національної безпеки держави окремо не вивчалась, а в існуючих наукових працях ще не знайшла достатнього відображення. На наш погляд, це обумовлює об'єктивну необхідність наукової розвідки даного питання задля розвитку наукової думки таких досліджень.

Метою статті є аналіз розвитку наукової думки щодо природи надзвичайних правових режимів, їх структури та критеріїв класифікації.

Викладення основного матеріалу

Докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі обумовили необхідність створення нової системи забезпечення національної безпеки України. Тому, починаючи з 2014 року законодавством України з питань забезпечення національної безпеки переглядається та закріплюється окремий порядок правового врегулювання відповідних суспільних відносин, адже закладені у ньому норми щодо взаємодії і координації дій органів державної влади і силових структур як у мирний час, так і в особливий період не враховують особливостей нового типу агресії, яка передбачає широке використання не лише традиційних військових операцій, а й різноманітні невоєнні сили та засоби боротьби [1].

Так, з прийняттям Стратегії національної безпеки України [2; 3] закладено основу вдосконалення законодавства та концептуальних документів у сфері безпеки і оборони України.

Вважаємо, що нагальна потреба у зміцненні національної безпеки держави та створенні надійної системи її забезпечення у мирний час та в особливий період актуалізує потребу визначення ролі надзвичайних правових режимів як важливої складової системи забезпечення національної безпеки держави.

Неодмінною умовою пізнання такого складного явища як надзвичайні правові режими є з'ясування точних вихідних методологічних похідних, що забезпечить всебічне його дослідження, розробку ефективної методики його оцінки, прогнозування та регулювання. Отже, до методологічних аспектів цієї проблеми слід віднести: з'ясування природи надзвичайних правових режимів як особливого соціального явища, аналіз їх структури; питання типології та класифікації.

Варто зазначити, що дослідження комплексного питання захисту націо-

нальних інтересів охоплює, зокрема, й певні уявлення про роль, місце та умови ефективного функціонування спеціальних правових режимів як правової форми забезпечення національної безпеки. Такі уявлення, в основу яких покладаються загальноприйняті істини, встановлені людьми на даному етапі розвитку науки і сформовані на цій основі їх суб'єктивні оцінки (гносеологічний аспект), слугуватимуть основою відповідної реакції для попередження, прогнозування та нейтралізації загроз людині, суспільству та державі у різних сферах життєдіяльності.

Онтологічний аспект пізнання виконує методологічну функцію реальності, тобто дозволяє з'ясувати об'єктивні властивості та якості предмета дослідження, які існують незалежно від людської свідомості, саме тому усі інші складові пізнавальної діяльності втілюються у конкретних формах на основі онтологічної картини. Отже, використання юридичної онтології дозволить з'ясувати сутність надзвичайних правових режимів.

Усі режими, що реалізуються у сфері національної безпеки та закріплені у відповідних законах України, можуть бути представлені у вигляді метасистеми. Підтримуємо думку про те, що надзвичайний правовий режим, як частина більш ширшої системи, описується через спеціальний адміністративно-правовий режим, той, у свою чергу, – через адміністративно-правовий режим, через правовий режим взагалі, що розкривається через соціальний режим у філософському розумінні [4, с. 7]. Тож цілком логічним є те, що надзвичайним правовим режимам як особливому соціальному явищу притаманні загальні риси правового режиму.

Сучасні уявлення про правовий режим ґрунтуються на тому, що це складне багатомірне соціально-політичне явище в системі взаємовідносин індивіду, суспільства та держави.

Онтологічним описом явища «режим» є: 1) державний лад, сукупність засобів та методів здійснення влади; 2) чітко визначений порядок життєдіяльності; 3) система обов'язкових правил, вимог, норм,

принципів, встановлених для будь-якої діяльності; 4) певний стан, положення, статус [5, с. 124].

У науковій літературі існують різні векторні думки стосовно розкриття змісту поняття «правовий режим», що дають можливість у загальних рисах зрозуміти юридичну природу цього явища.

Аналіз наукових праць С.С. Алексєєва [6, с. 242-243], В.Д. Мельгунова [7, с. 37-38], Т.П. Мінка [5, с. 125-127], М.І. Матузова та О.В. Малько [8, с. 66], Д.М. Бахраха [9, с. 478], Э.Ф. Шамсумової [10], І.С. Розанова [11, с. 85], Л.А. Морозової [12, с. 23], В.Б. Рушайло [13, с. 14], В.Б. Ісакова [14, с. 258], Ю.О. Тихомірова [15, с. 536-537], Ю.П. Битяка [17, с. 268], М.В. Макарейко [18, с. 82], С.О. Кузніченко [19, с. 41] та ін., дає можливість зрозуміти, що правовий режим є складною системою взаємопов'язаних елементів. Тож до з'ясування сутності предмета дослідження слід підходити системно, з урахуванням зв'язків з нормами права, правовідносинами та іншими елементами правової системи. А що стосується адміністративно-правових режимів, то їх виникнення пов'язується саме з виникненням особливих умов у державній діяльності та суспільному житті, що й обумовлює їх особливий характер.

На наш погляд, переважна більшість науковців, характеризуючи правові режими, сходиться в тому, що фундаментальним словосполученням для їх визначення є «особливий порядок правового регулювання». Такий підхід значно збагачує подальші наукові дослідження, оскільки дозволяє сприймати правовий режим як динамічне правове явище, тобто як таке, що має структурні елементи, відповідні стадії та специфічний спосіб реалізації через механізм правового регулювання.

Звертаючись до досліджень Т.П. Мінка, наведемо його думки про те, що, окрім внутрішньоструктурної правової форми і того, що правовідносини виступають у якості правової форми діяльності суб'єктів права, вони також мають свою правову форму, в якій здійснюється їх динаміка. Правовідносини як правова форма діяльності суб'єктів права та форма реалізації

правових норм трансформується у більш загальне явище, яке визначає порядок їх динаміки, що в сукупності відображає цілісне уявлення про право в єдності елементів. На думку вказаного автора, таким загальним явищем не лише для правовідносин як елемента механізму правового регулювання, а й для всіх його складових, які відображають порядок динаміки цих елементів, зовнішній прояв права, правову форму права, правове поле дії суб'єктів цих відносин, засоби правового впливу та їх галузева приналежність, і є правовим режимом [5, с. 126]. Підтримуємо наведену позицію.

З юридичної точки зору, науковець С.С. Алексєєв слушно відповів на важливе теоретичне питання про те, що якщо вищенаведені способи виражають шляхи правового впливу на суспільні відносини, то порядок впливу та його спрямованість – типи правового регулювання. У свою чергу, типи правового регулювання створюють фундамент відповідного правового режиму. Розвиваючи цю думку, автор підкреслив, що специфіка кожного режиму, як певного поєднання усіх способів правового регулювання, пов'язана з тим, що один із цих способів, як правило, представляє собою домінуючу складову, яка й визначає загальну його направленість [6, с. 240-243].

Тож слід дійти до висновку, що оскільки в межах кожного правового режиму задіяні усі способи правового регулювання, типи правового регулювання – це змістова складова правового режиму.

Що стосується характерних ознак того чи іншого правового режиму, то вони також неодноразово ставали предметом дослідження багатьох науковців [4, 9, 8, 22, 18].

М.І. Матузов та О.В. Малько солідарні з Б.Я. Бляхманом у тому, що правовому режиму притаманні такі ознаки: вони встановлюються законодавством та забезпечуються державою; особливим шляхом регламентуються конкретні суспільні відносини, виокремлюючи в часових та просторових межах ті чи інші суб'єкти та об'єкти права; представляють особливий

порядок правового регулювання, що складається з сукупності юридичних засобів та характеризується певним їх поєднанням; утворюють певну міру сприятливості чи несприятливості для задоволення інтересів права [8, с. 64; 20, с. 9].

Д.М. Бахрах доводить, що такій категорії як «правовий режим» притаманні наступні риси: правове регулювання цілеспрямовано здійснюється в інтересах об'єкта, предмета чи процесу – носія правового режиму; сукупність задіяних правових засобів утворює спеціальні правила поведінки, діяльності, життєдіяльності, офіційно встановлені та забезпеченні системою організаційно-правових заходів; у правових актах закріплені визначені правові стани об'єкта чи процесу, відмінне від тих ділянок правової дійсності та відбивається в стійких взаємозв'язках носія режиму з іншими соціальними об'єктами; спеціально встановлені правила, спрямовані на створення умов, що перешкоджають порушенню стану носія режиму, підтримання заданих параметрів його функціонування; діяльність (дії) суб'єктів, що втілюють режимні правила, заснована на спільних правових принципах, правових формах та здійснюється у чіткій відповідності з попередньо встановленим механізмом реалізації прав та обов'язків [21, с. 478-479].

В.Є. Хандожко до характерних ознак відносить: детальну регламентацію діяльності органів, громадських організацій та їх об'єднань; певну поведінку індивідуальних суб'єктів правовідносин; введення додаткових або вилучення із загальноприйнятих правових норм; встановлення особливого контролю за належним порядком розвитку правовідносин даної сфери; встановлення і застосування різних видів відповідальності за порушення режимних норм (кримінальна, адміністративна й дисциплінарна); пряма заборона окремих дій; реєстрація певних видів діяльності, діяльності окремих категорій громадян [22, с. 8].

Наведені тези не викликають сумнівів, адже дослідниками, у переважній більшості, наведено загальноприйняті наукові положення.

Як зазначено вище, правові режими формуються з системи взаємопов'язаних та чітко адаптованих елементів, що визначають їх структуру.

В.Б. Ісаков у структурі соціального режиму першим елементом вирізняє об'єкт-носії режиму, під яким розуміє такі соціальні одиниці: суб'єкти права, соціальні інститути, соціальні процеси, предмети навколишнього природного середовища, території та законодавство [14, с. 259].

Другим елементом соціального режиму вважає середовище, в якому існує об'єкт-носії, щодо якого й встановлюється режим. Третій елемент – визначає його зміст, до якого входять дві групи параметрів: 1) умови, які створюють зовнішнє середовище носієві режиму; 2) вимоги до носія режиму, межі його активності, рівень відповідальності суб'єктів за виконання своїх функцій тощо [14, с. 260, 261].

Підтримуємо погляди В.Б. Ісакова, який, розглядаючи «юридичну оболонку» режиму, дійшов висновку про те, що у разі детального аналізу доходимо до засобів правового регулювання, які становлять механізм правового регулювання – норми права, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків [14, с. 261].

У загальному вигляді Д.М. Бахрах солідарний з В.Б. Ісаковим та робить правильний висновок, що структура правового режиму включає такі елементи як: носій режиму, режимні правові засоби, режимні правила, правовий статус суб'єкта режимного регулювання, система організаційно-юридичних гарантій [9, с. 479-481]. Пояснюючи свою думку, автор зазначає, що в якості носія режиму постають певні території, правові утворення та інститути, організації, соціальні і природно-техногенні процеси, предмети матеріального світу; в якості режимних правових засобів – нормативні приписи, акти реалізації прав і обов'язків суб'єктів, правозастосовні акти, заходи заохочення та примусу, юридичні санкції, методи та прийоми адміністративної діяльності; в якості режимних правил – особливі способи поєднання правових засобів, що утворюють нормативну модель поведінки та регламентують порядок ко-

ристування суб'єктивними правами, повноваженнями, обов'язками, обмеженнями; в якості суб'єктів правових режимів – фізичні та юридичні особи, пов'язані з носієм режиму та зобов'язані дотримуватись встановлених правил; в якості системи організаційно-юридичних гарантій, що відповідає за стійкість режимних правил, їх фактичну виконуваність, усунення можливих порушень, залежно від виду правового режиму – адміністративна підсистема, що включає перелік органів та посадових осіб, наділених повноваженнями з забезпечення та підтримання режиму, сукупність юридичних санкцій за порушення вимог режиму, інші способи захисту, організаційні заходи, пов'язані зі встановленням режиму, інформаційно-технічні засоби [9, с. 479-481].

Аналіз наукових праць Д.М. Бахраха, що значно вплинули на розвиток теорії правового режиму, дає можливість зрозуміти, що розгляд даного правового явища відбувається, певною мірою, в контексті теорії управлінської діяльності. У кінцевому рахунку, такий підхід, вважаємо, слід підтримати, адже саме управлінська діяльність вирізняється спрямованістю на вироблення, прийняття та практичну реалізацію прийнятих рішень у напрямку досягнення бажаних показників.

У структурі правових режимів О.О. Крестьянінов вирізняє такий елемент, як мета встановлення відповідного режиму. Він вважає, що єдиною метою всіх таких режимів є забезпечення загальної безпеки [23, с. 11].

Іншими елементами О.О. Крестьянінов бачить: правовий метод, що ґрунтується на засадах влади й підкорення, імперативному типі регулювання і виражається в юридичній нерівності суб'єктів правовідносин; встановлена в законодавчому порядку сукупність правил діяльності, дій або поведінки громадян, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб, і реалізація ними своїх прав у певних ситуаціях (умовах), тобто «режимних правил»; спеціальні служби державного управління («режимні органи»), на які покладено завдання здійснення мети правового режи-

му; просторово-часові рамки дії правового режиму [23, с. 11-12].

З авторською позицією О.О. Крестьянінова можна погодитися, втім деякі положення потребують уточнення. Так, автор, розглядаючи елементи -правових режимів, передусім виокремлює мету його встановлення. Вважаємо, що направленість усіх правових режимів не може бути віднесена до структурних елементів, адже виражає певний вияв сутності об'єкта дослідження у співвідношенні з іншими правовими явищами, його якісну складову. Тому підтримуючи в цілому погляди автора, вважаємо, що загальну направленість правових режимів слід розглядати в контексті їх характерних ознак, властивостей.

Д.Д. Коссе, розглядаючи правовий режим як порядок регулювання, який виражений у різнонаправленому комплексі правових засобів, що характеризують особливе поєднання взаємодіючих між собою дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань, які створюють особливу спрямованість правового регулювання, говорить про те, що базовими елементами правового режиму є: механізм правового регулювання (норми права, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків, правозастосування), суб'єкти права (їх правовий статус, правосуб'єктність), об'єкти права, методи взаємодії конкретних видів суб'єктів із об'єктами, системи гарантій виконання (юридична відповідальність за порушення режиму) [24, с. 29].

Узагальнюючи викладене, вважаємо за доцільне підкреслити, що у порівнянні із загальним правовим регулюванням необхідність відмежування правового режиму виникає у випадку специфічного використання оптимально поєднаних правових засобів, чим здійснюється юридичне врегулювання певної сфери діяльності з чітко визначеним об'єктом, для вирішення тих чи інших спеціальних завдань, з урахуванням змісту врегульованих суспільних відносин та підстав до їх застосування.

У науковій літературі представлена достатня кількість праць дослідників, що звертались до проблематики системати-

зації надзвичайних правових режимів шляхом їх класифікації, як достатньо поширеного дослідницького методу, що застосовується як вітчизняними, так і закордонними науковцями, адже дозволяє виділити властивості досліджуваного об'єкту та найбільш повно з'ясувати його природу. Водночас, класифікація дає можливість з'ясувати їх зміст, виявити істотні характеристики, визначити їх місце та значення як цілісного явища в системі правових режимів та системі забезпечення національної безпеки держави зокрема.

Так, наприклад, автори підручників за загальною редакцією Ю.П. Битяка та Т.О. Коломоєць солідарні у своєму підході та поділяють адміністративно-правові режими на такі види: 1) за масштабом волі громадян і організацій у використанні своїх можливостей для реалізації суб'єктивних прав – пільгові та обмежувальні; 2) за глибиною змін у конституційному статусі громадян і організацій – звичайні та надзвичайні; 3) за часом дії – постійні, короткострокові, ситуаційні; 4) за територією дії – режими, що діють на всій території, або в окремих її регіонах чи місцях; 5) за окремими об'єктами – режими заповідників, вогнепальної зброї, отруйних речовин тощо; 6) за видами діяльності – режим оперативно-розшукової діяльності, окремих видів діяльності та ін. [17, с. 269-270; 28, с. 115].

Ю.О. Тихомиров, взявши за основу критерій «мета режимів», розподілив їх на три великі групи, зокрема: перша група охоплює адміністративно-правові режими щодо визначеного державного стану (надзвичайного, воєнного стану, охорони державних кордонів); друга група включає функціональні адміністративно-правові режими, які забезпечують функції управління і сфери діяльності (податковий, санітарний, екологічний тощо); третя група включає режими легалізації, які стосуються як офіційної реєстрації юридичних та фізичних осіб, так і нормативних вимог до деяких видів діяльності [31, с. 327].

На наш погляд, більшість науковців розрізняє адміністративно-правові режими за такими ознаками, як: масштаб

волі громадян і організацій у використанні своїх можливостей для реалізації суб'єктивних прав; об'єкт; види діяльності; територія дії; часовий фактор; глибина змін у конституційному статусі громадян і організацій та ін. Разом з тим, усі відзначають, що відмінною ознакою всіх видів є їх особливий характер у співвідношенні з загальним порядком правового регулювання.

На нашу думку, в контексті системи забезпечення національної безпеки держави, у відповідності до сучасних потреб, достатньо важливим положенням для подальшого розвитку теорії адміністративно-правових режимів є розмежування їх сукупності на загальні та спеціальні. Вважаємо, що саме спеціальні адміністративно-правові режими є стрижневими елементами системи забезпечення національної безпеки України.

Достатньо ґрунтовно дане питання досліджене С.О. Кузніченко. На думку вказаного автора, спеціальні адміністративно-правові режими мають конкретну мету правового регулювання, що визначає його напрям, характер та побудову [34, с.25, 29].

За результатами розгляду феномену спеціального адміністративно-правового режиму як спеціального порядку, затвердженого державою та забезпеченого реальними заходами виконання правових приписів, С.О. Кузніченко зауважив, що побудова їх юридичних конструкцій базується на імперативному типі правового регулювання, що, у свою чергу, здійснює сутнісний вплив на вибір підходів до класифікації таких режимів [34, с. 29].

Відмінність ознак конкретних параметрів відповідних адміністративно-правових режимів дали підстави С.О. Кузніченку навести наступну їх класифікацію: 1) за юридичною силою акту, що закріплює режим – на режими, встановлені законами України і підзаконними нормативно-правовими актами; 2) за територією дії режиму – на режими, що діють на території всієї держави, або її окремої частини; 3) за часом дії – постійні та тимчасові; 4) за об'єктом носієм – на режими території, окремих

об'єктів і документів, режими видів діяльності; 5) за масштабом свободи громадян та організацій у використанні своїх можливостей для реалізації суб'єктивних прав – пільгові й обмежуючі режими; 6) за глибиною змін у конституційному статусі громадян і організацій – звичайні та надзвичайні режими [34, с. 29].

На нашу думку, достатньо важливим питанням є співвідношення та виокремлення надзвичайних адміністративно-правових режимів з решти, які умовно можна визначити як екстремальні.

Вважаємо, що спільними ознаками для екстремальних адміністративно-правових режимів є: реалізація у сфері правового регулювання публічних інтересів; особливий порядок адміністративно-правового регулювання в галузі забезпечення національної безпеки держави, що здійснює цілеспрямований вплив на суб'єктивні права в окремих сферах життєдіяльності, мета – узгодження та задоволення інтересів держави та суспільства; встановлення в умовах наявності реальних загроз національним інтересам держави та необхідності їх відвернення; забезпечення ефективного функціонування публічної адміністрації та адекватне реагування рівню загроз національній безпеці держави; врегулювання на законодавчому рівні та основа на засадах непорушності конституційних прав і свобод людини та громадянина; визначення нормативної моделі поведінки режимними правилами, визначення їхнього змісту забороняючими та зобов'язуючими адміністративно-правовими нормами, що мають обмежувальний характер для загальної правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб на чітко визначеній території, та розширення компетенції органів публічної адміністрації з забезпечення та підтримки режиму; наявність вичерпного переліку заходів та правообмежень; наявність обов'язкових суб'єктів – системи органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та інших суб'єктів, наділених адміністративно-управлінськими функціями; домінування імператив-

ного методу впливу на відносини, що виникають між публічною адміністрацією та населенням з питань дотримання режимних правил, порушення яких призводить до застосування засобів дисциплінарного та адміністративного примусу; наявність системи режимних правових засобів, які утворюють нормативні приписи, акти реалізації прав і обов'язків суб'єктів, правозастосовні акти, заходи заохочення та примусу, юридичні санкції; взаємопов'язаність режимів, які, залежно від напрямку розвитку обстановки, можуть бути взаємозамінними, іншими словами – переходити один в інший.

Що стосується власне надзвичайних правових режимів, то вони, на наш погляд, характеризуються тим, що, по-перше, можливість їх введення пов'язана з наявністю загроз загальнодержавного рівня та має винятковий характер; по-друге, окрім законодавчого правового регулювання, мають пряме посилання на них в Конституції України; по-третє, різняться за характером правових обмежень, процедурою введення, зміни та скасування; по-четверте, передбачають наділення винятковими повноваженнями органів публічної адміністрації, з чітким окресленням їх меж у вигляді заборон.

Висновки. Вітчизняне законодавство повинно забезпечувати своєчасне та адекватне реагування органів публічної адміністрації на сучасні прояви загроз національним інтересам держави. Сучасні виклики та загрози вимагають якісно нового підходу до формування національного законодавства в сфері забезпечення національної безпеки в умовах дії надзвичайних правових режимів. Розгляд надзвичайних правових режимів як окремого класу або вищого рівня екстремальних адміністративно-правових режимів, на наш погляд, відповідає сучасним потребам забезпечення національної безпеки України, захисту людини і громадянина, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у контексті реалізації державної політики національної безпеки, адже дозволяє достатньо чітко виокремлювати перелік загроз національним інтересам держави та

передбачити дієву систему відповідних заходів протидії. Тому реалізація відповідних положень дозволить забезпечити адекватне реагування на сучасні прояви загроз національним інтересам держави.

Література

1. Висновки і рекомендації щодо внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки України»: Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1775>.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України»: Указ Президента України від 8 черв. 2012 р. № 389/2012 // Офіційний вісн. України. – 2012. – № 45. – Ст. 1749.

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травн. 2015 р. № 287/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – №95.

4. Кузніченко С.О. Адміністративно-правовий режим воєнного стану: монографія / С.О.Кузніченко. – Х.: Право, 2014 – 232 с.

5. Мінка Т.П. Онтологічна характеристика правового режиму / Т.П. Мінка //Право і суспільство. – 2012. – №. 3. – С. 123-127.

6. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – М. : Издательство БЕК, 1995. – 320 с.

7. Мельгунов В.Д. Административно-правовое регулирование и административно-правовые режимы в сфере предпринимательской деятельности / В.Д. Мельгунов. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 160 с.

8. Матузов Н.И. Политико-правовые режимы: актуальные аспекты / Н. И. Матузов, А. В. Малько //Общественные науки и современность. – 1997. – №. 1. – С. 63-71.

9. Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Стариков Ю. Н. Административное право: Учебник / Д. Н. Бахрах, Б.В. Россинский,

Ю.Н. Стариков. – 3-е изд., пересмотр. и доп. – М.: Норма, 2008. – 816 с.

10. Шамсумова Э. Ф. Правовые режимы (теоретический аспект): Автореф. дис... к. ю. н: 12.00. 01 / Шамсумова Эмма Файсаловна. – Екатеринбург, 2001. – 15 с.

11. Розанов И. С. Административно-правовые режимы по законодательству Российской Федерации, их назначение и структура / И. С. Розанов // Государство и право. – 1996. – № 9. – С. 84–91.

12. Морозова Л. А. Конституционное регулирование общественных отношений в СССР (Характер, особенности, пределы) / Л.А. Морозова //Советское государство и право. – 1980. – №. 7. – С. 21-30.

13. Рушайло В. Б. Административно-правовые режимы : Монография / В.Б. Рушайло. – М. : Щит-М, 2000. – 264 с.

14. Исаков В.Б. Механизм правового регулирования и правовые режимы / В.Б. Исаков // Проблемы теории государства и права. – 1989. – С. 258–261.

15. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: полный курс. / Ю.А. Тихомиров. – М. : Изд-во Тихомирова М. Ю., 2005. – 1115 с.

16. Придворов П.А., Брыксина Г.С. Правовой режим органа государственной власти (теоретико-правовой аспект) / П.А. Придворов, Г.С. Брыксина //Ленинградский юридический журнал. – 2007. – № 3. – С. 5- 21.

17. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — 544 с.

18. Макарейко Н.В. Административное право: конспект лекций / Н.В. Макарейко //М.: НОРМА. – 2009. – 147 с.

19. Кузніченко С.О. Становлення та розвиток інституту надзвичайних адміністративно-правових режимів в Україні : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Кузніченко Сергій Олександрович ; МВС України, Кримськ. юрид. ін-т ОДУВС. – Сімферополь, 2010. – 463 с.

20. Бляхман Б.Я. Правовой режим в системе регулирования социальных отношений / Б.Я. Бляхман. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 1999. – 172 с.

21. Бахрах Д. Н., Россинский Б. В.,

- Старилов Ю. Н. Административное право: Учебник / Д. Н. Бахрах, Б.В. Россинский, Ю.Н. Старилов. – 3-е изд., пересмотр. и доп. – М.: Норма, 2008. – 816 с.
22. Хандожко В.Э. Административно-правовые режимы, используемые в интересах охраны государственной границы Российской Федерации: курс лекций / В.Э. Хандожко. – Голицино: ГВН, 2000. – 107 с.
23. Крестьянінов О.О. Правове регулювання митних режимів: Автореф. дис. ...к.ю.н.: 12.00.07 / Крестьянінов Олександрович. – Харків, 2002. – 23 с.
24. Коссе Д.Д. Значення та сутність правового режиму в правовій системі України / Д.Д. Коссе // Часопис Київського університету права. – 2010. – С. 25-29.
25. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю70 Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 1998. – 670 с.
26. Исаков В.Б. Фактический состав в механизме правового регулирования: монография / В.Б. Исаков. – С.: Изд-во Саратов. ун-та, 1980. – 93 с.
27. Тихомиров Ю.А. Публичное право: Учебник. / Ю.А. Тихомиров. – М.: Изд-во БЕК, 1995. – 496 с.
28. Адміністративне право України: підруч. для студ. ВНЗ / Т. О. Коломоець [та ін.] ; заг. ред. Т. О. Коломоець ; Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний ун-т» МОН України. - К.: Істина, 2009. - 475 с.
29. Бахрах Д. М. Административное право / Д. М. Бахрах. – М., 1993. – 280 с.
30. Розанов И. С. Административно-правовые режимы по законодательству Российской Федерации, их назначение и структура / И. С. Розанов // Государство и право. – 1996. – № 9. – С. 84–91.
31. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса : Учебник /- М. Ю. Тихомиров. – М.: Изд-во Тихомирова М. Ю., 1998. – 798 с.
32. Административное право Российской Федерации: учебник для вузов / Алевин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. – М.: Зерцало, 1996. – 540 с.
33. Мінка Т.П. Система адміністративно-правових режимів // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – №. 3. – С. 290-297.
34. Кузніченко О.С. Надзвичайні адміністративно-правові режими: монографія / С.О.Кузніченко. – Сімферополь: КРП «Видавництво «Кримнавчпеддержвидав», 2010 – 272 с.
35. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березн. 2000 р. № 1550-III (за станом на 05 березн. 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.
36. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травн. 2015 р. № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 28. – Ст. 250.
37. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13 липн. 2000 р. № 1908-III (за станом на 03 березн. 2006 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1908-14>.
38. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02 жовтн. 2012 р. № 5403-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 34-35. – Ст. 458.
39. Про затвердження Кваліфікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України від 12 грудн. 2012 р. № 1400 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 12. – Ст. 470.
40. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 30 березн. 2003 р. № 638-IV (за станом на 22 серпн. 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15/page>.
41. Про Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройної агресії Російської Федерації та подолання її наслідків»: Постанова Верховної Ради України від 21 квітн. 2015 р. № 337-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 22. – Ст. 153.
42. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 14 квітн.

АНОТАЦІЯ

У науковій статті аналізується розвиток наукової думки щодо проблематики надзвичайних правових режимів. Розглянуто їх структуру та окремі аспекти класифікації.

2014 р. № 405/2014 // Офіційний вісник Президента України. – 2014. – № 14. – Ст. 745.

43. Про затвердження Указу Президента України «Про часткову мобілізацію»: Закон від 15 січн. 2015 р. № 113-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 6. – Ст. 42.

44. Воробйов Г. Розвиток форм і способів застосування Збройних Сил України /

SUMMARY

The research article contains analysis of the emergency legal regimes` scientific idea development. The structure and some classification aspects of emergency legal regimes are being analyzed as well.

Г. Воробйов // Наука і оборона. – 2014. – № 1. – С. 27–30.

45. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Офіційний вісн. України. – 2010. – № 72/1 (спец. вип.). – Ст. 2598.